

ירושלמי אקטואלי

יו"ל ע"י "בית המדרש למגידי שיעורים בדף היומי", כפר גנים ג' פתח תקוה

עלון מס' 2 | פרשת במדבר | כ"ו אייר תשע"ו

על סדר הדף בירושלמי - מסכת שקלים

מחצית השקל - למנהג בני אשכנז ובני ספרד

כיום נהגו בכל קהילות ישראל לתת מחצית השקל, אולם רק רבותינו הראשונים מאשכנז הביאו מנהג זה, אך אין מקורות בדברי רבותינו הראשונים הספרדים כדוגמת הר"ף הרמב"ם לדין ומנהג זה.

ה'ישכיל עבדי (לרבי עובדיה הדאיה, או"ח ח"א סי"ט) אף כתב:

"שהרי חיוב מצות מחצית השקל בזה"ז זכר למחצית השקל שהיה בזמן בית המקדש, לא הוזכר לא בש"ס ולא בפוסקים הראשונים כהרמב"ם והטור גם מן השו"ע בסי' תרצ"ד לא העלהו על שולחנו וגם בבית יוסף לא זכר מזה כלל, רק מור"ם (הרמ"א) שם בהגה, כתב: מנהג זה בשם הגהות מרדכי (פ"ק דמגילה) והנה במרדכי שם כתוב וז"ל: ומה שנותנים ג' מחציות לפורים [הוא] משום דכתיב בפרשת כי תשא ג' פעמים מחצית השקל ובמקום שאין עניים יכול לעכב מעות פורים לעצמו וליתן במקום שירצה.

המקור הראשון בו אנו מוצאים שיש לתת מטבעות בהקשר של מצות מחצית השקל, נמצא במסכת סופרים (פרק כא הלכה ד): "וצריכין כל ישראל לתת שקליהן לפני שבת זכור, ואסור לומר עליהם לשם כופר, אלא לשם נדבה. וצריכין להספיק מים ומזון לאחיהם העניים, משום קולבון, ומשום מתנות לאביונים."

ברייתא זו עוסקת בתקופה שלאחר חורבן בית במקדש, ומורה לתת מחצית השקל וקולבון לצורך העניים.

בדומה לכך יש בתשובות הגאונים (מזרח ומערב, אוצר הגאונים מגילה סימן מ): "מה שמכריזים במקומכם על השקלים לא יפה הם עושים שקוראים אותם שקלים ונאסרו איסור הנאה שכיון שקראו להם שקלים תפסום בהקדש ואסורה לעניים." מבואר מתשובת הגאונים זו, שאכן נהגו הם במצוות מחצית השקל, וכסף זה יועד לצורך הכוהנים. רק הקפידו והורו שלא יאמרו התורמים שכסף זה מיועד למצוות מחצית השקל, כיון שאז כסף זה הוקדש לבדק הבית ויהיו צריכים לכלותו ויהא אסור להשתמש בו.

תשובה נוספת (שם בסימן מה): "שאע"פ שאמרו גובים בו ביום, לא שקלים אלא צדקה בעלמא".

המנהג ליתן מטבעות כזכר למחצית השקל, נמצא בצורה מפורשת אצל הרב שמשון בן צדוק (תלמיד המהר"ם מרוטנבורג) בספר תשב"ץ קטן (סי' קעב - קעג):

ומה שנותנים ג' מחצאות בפורים זהו רמז לשקל דכתיב בפרשת כי תשא ג' פעמים מחצית השקל על מעות פורים שהם המתנות לאביונים הנזכרים במגילה אותם יש לתת לעניים בפורים, נוסף עוד ענין והוא זכר למצות מחצית השקל,

בגיליון זה הובא מנהג חסידי צאנז וזידיטשוב שלא לברך כלל שהחיינו, והבאנו את הסיבה ההלכתית לכך. סיבה נוספת הביא בעל ה'דברי יציב' בדרך חסידות:

"לבאר ג"כ מנהג אבותינו הקדושים מזידיטשוב וצאנז, שלא נהגו לברך ברכת שהחיינו על שום פרי, וכן נהג אחריהם כ"ק אאמו"ר זי"ע.

ואמרו משמיה דזקני הקדוש מזידיטשוב זי"ע שאמר: איך אברך שהחיינו על הפרי, בעוד שאני שומע שהפרי מברך עלי על שאני אוכל אותו." (שו"ת דברי יציב ליקוטם והשמטות סימן כג), וראויים הדברים למי שאמרם.

ומ"מ תורה היא וללמוד אני צריך לבאר מקור ושורש הדברים בהלכה גם לאנשים כערכי, (וזאת למודעי שכל קוץ ותג ממעשי ומנהגי אבוה"ק היה מבוסס על אדני ההלכה הברורה בשו"ע ופוסקים מלבד יסודתם בהררי קודש ברזין עילאין). ודברי קדשו מיוסדים על אדני ההלכה גם בנגלות התורה.

כי הדבר ברור שאם אחד אינו מרגיש טעם במה שאוכל, וכאילו אוכל קש או אדמה, לא שייך בו שיברך ברכת שהחיינו. דבשלמא ברכת הנהנין נקבעה על האכילה וכיון שסוף סוף הוא אוכל יש עליו חיוב לברך, משא"כ ברכת שהחיינו שאינה באה אלא על ההנאה ושמחת הלב.

וקדושים הללו שכל אכילתם לא הייתה אלא כדי להוציא ניצוצות הקדושה שבמאכלים, לא הרגישו שום הנאה גופניית במאכל, ולכן לא היה שייך בהם שיברכו שהחיינו. וזה שרמז זקני הקדוש בצחות לשון קדשו, שהפרי מברך עליו, וזאת מרוב שמחה על שבאתה לידי קדשו של הצדיק אשר על ידו יתעלו ניצוצות הקדושה שבו וישובו למקור שורש מחצבתם, ואילו הוא עצמו אינו נהנה כלום מן הפרי ולא שייך שיברך עליה שהחיינו. (מדברי כ"ק מרן המחבר זי"ע בסעודה שלישית שבת קודש פרשת כי תבוא שנת תשכ"ט).

לעי"נ
שמעון בן סוליקה ז"ל
הונצח ע"י משפחת דהן

לעי"נ
רבקה בת ר' יהושע העשל ז"ל
הונצחה ע"י המשפחה

הונצח ע"י קרן דניאלי
לעי"נ של הר"ר אברהם גליק ז"ל

קרן דניאלי

גבוה חי בסאלוניקי לפני כ- 300 שנה): "צריך ליתן מחצית השקל הקבוע באותו מקום ובאותו זמן אם הוא עשרה גרה או יותר."

אף ה'נהר מצרים' (לרבה של מצרים הרב אהרן בן שמעון) הביא מנהג זה.

הכף החיים (לרבי יעקב סופר) (או"ח סי' תרצד ס"ק ג-ד) כותב שמנהג זכר למחצית השקל אמנם לא נזכר ברמב"ם, בטור ובשו"ע, ומציין שבענין זה המקור למנהג זה בקהילות ספרד הוא בדברי הרמ"א: "ומ"מ המנהג כדברי מור"ם ז"ל בהגה כדי לעשות זכר למחצית השקל שהיו ישראל נותנין באדר לעבודת ביהמ"ק...ועל כן מי שידו משגת יש לעשות זכר למחצית השקל".

בשו"ת יחזה דעת (חלק א סימן פו) להגר"ע יוסף זצ"ל הביא בפשיטות מנהג זה ללא עוררין, שאין במקורות למנהג זה הביא את ה'בית דוד' הישכיל עבדי' ה'מטה יהודה' (לרבי יהודה עיאש) וה'מאורי אור'. אלא שציין שאין במנהג זה חובה לפי דעת רוב הראשונים למעט דעת ה'מרדכי' וה'אגודה'.

ושוויו הוא ג' מחציות המטבע הנהוג באותו מקום. זאת על אף שבמקדש היו נותנים רק מחצית שקל אחת.

מנהג זה התפתח הובא להלכה בדברי הרמ"א (או"ח סי' תרצד סעי' א): הגה: "א שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר.

מבין רבותינו הספרדים שכתבו לראשונה מנהג זה הינו שו"ת בית דוד (יו"ד סי' קיח) להגאון רבי יוסף דוד (רבו של רבי יוסף מולכו בעל שלחן

ייעוד מעות מחצית השקל

גאוני פרנקפורט הנזכרים כאן, הינם: הרב יוסף יוזפא, ואביו הרב זעליקמן נויירליגן. **כך** גם באותה השנה נוספה תקנה מחייבת בקהילת ויניצאה. קהילה זו אף פנו לקהילות נוספות באיטליה ובפולין בבקשה שילכו בעקבותיה. וכך אכן מופיע בתקנת ויניצאה בשנת שס"א:

'שיחויבו' כל איש אשר בשם ישראל יכונה שהוא בן עשרים שנה ומעלה, ושיהיה מן פורעי מס, מן שלושה דוקאטי ומעלה לפרוע מחצית השקל שהוא רביע דוקאטי לכל שנה בשנה, והפרעון יעשה בשבוע שתחול בה פרשת שקלים...ויהיה כוח ביד מעלתם של הגבאים המיוחדים לכך לכוף ולנגוש למסרב ח"ו לפרוע זה בכל מיני כפיות...והעמדנו עלינו לתת מחצית השקל איש כופר נפשו לסייע לעניים האלה, ממנו יראו ויעשו כל הקהילות הקדושות, ויען וראינו כי יש מן הק"ק אשר לא נתעוררו עדין לזה, באנו כמזכירים לעשות סדר ותיקון על נתינת מחצית השקל כי עניי עיר הקדושה קודמים לכל ואעפ"י שחרבה בקדושתה עומדת'.

בדומה לכך מצינו גם במנהג בני ספרד, ה'כף החיים' (או"ח סי' תרצד ס"ק כג-כד), מביא שמנהג אימיר שמכריזים בפרשת שקלים על נתינת זכר למחצית השקל, ומר"ח אדר יוצאים הגבאים לגבות מבני העיר ומחלקים לתלמידי חכמים נצרכים ולעניים בא"י:

ויש מקומות שמניחים פקידים לגבות מחצית השקל מכל בני העיר ואח"כ מאספים אותם יחד ושולחים לחכמי ארץ ישראל והוא זכר למחצית השקל בזמן הבית שהיו גובין אותם מחו"ל ושולחין לירושת"ו לעבודת בית המקדש, ובא"י עצמה יש נוהגין לתת אותם לגבאי צדקה להוצאות בית הכנסת זכר למקדש ויש שנותנין אותם לת"ח הנצרכים בצנעא.

אף במצרים נהגו כן, ה'נהר מצרים' (לרבה של מצרים הרב אהרן בן שמעון, או"ח דף נ"ג): 'בענין מחצית השקל פה אין מנהג קבוע. יש רבים הנותנים אותו לעניי עיה"ק ירושלים ת"ו ונותנים אותו ביד הגבאי שלהם הממונה על ככה. ואין לשום עיר מארץ הקדש שום זכות מקופת השקלים, זולת עיר קודשנו ותפארתנו ירושלים ת"ו כי הוא זכרון למחצית השקל הניתן בזמן בית המקדש לקנות בו תמידי ציבור, ויש נוהגים לחלקו הם לעניים צנועים. ונהרא ונהרא ופשטיה. והבוחר בירושלים יראנו בבניינה בקרוב יעשה עמנו לטובה את וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות'.

המהרי"ל (מנהגים, הלכות פורים ד, ו) שהביא את מנהג מצוות מחצית השקל גם בזמן הזה, כתב בהקשר לייעוד הכסף ומטרת התרומה: 'וראיתי שם שבעלי כיסים ויש מן הבינונים נתנו מחצית השקל, ואת מחצית השקל החזיקו לסייע בו אל העולים לארץ הצבי לשם שמים, ומעות פורים היו חולקים מיד באותו פורים לעניים כשאר צדקה'.

בדומה לכך מצינו במנהגי פרנקפורט, בדברי ה'יוסף אומץ' (סי' תתרפט): 'בהרבה מקומות המנהג לשלוח מחצית השקל לעניי ארץ ישראל, ומנהג יפה הוא אחר שבזמן הבית היו כל ישראל שולחין שקליהן לירושלים'.

כך גם מצוטט המנהג שנהג בעצמו בעל ה'יוסף אומץ' מפנקס ק"ק וורמישא: 'היום יום ב' כ"ד סיון שס"א לפ"ק, לקחנו...מעות מחצית השקל...ושלחנו אל יד האלוף הגאון הר"ר זעליקמאן פנחס נויירלינגן מק"ק ורנקבורט, לשלוח אל ארץ צפת תוב"ב ולעניי ירושלים וחברון'.

'היום' יום ב' כ"א סיון שס"ב לפ"ק, לקחנו ממעות מחצית השקל, לשלוח ע"י האלוף הר"ר יוזפא בן הר"ר זעליקמאן לארץ צפת תוב"ב ולעניי ירושלים וחברון'.

לנו כפרה אחרת שהיא כמותה, והיא תלמוד תורה וגמילות חסדים, לכן נאמר: 'כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלוקים מעולות'

והביא עוד את חידושו של ה'פני מבין' (לרבי יצחק נבארו, מרבני סלוניקי לפני כמאה וחמישים שנה) ח"ב (דף כ"ג ע"א), שכתב להוכיח שאפילו בזמן שהיה בית המקדש קיים, הרי שלימוד תורה היה עדיף יותר מהקרבת הקרבנות.

לעומת זאת בשו"ת יחווה דעת (חלק א סימן פו), הביא שהכסף מיועד לתלמידי חכמים ההוגים בתורה. בהקשר לכך הביא את המדרש ב'ילקוט שמעוני' (הושע סי' תקכ"ב): 'כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלוקים מעולות', אמר הקדוש ברוך הוא: חביב עלי חסד שאתם גומלים זה לזה יותר מכל הקרבנות, וכן הוא אומר: 'עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח'. וחביב עלי תלמוד תורה שלכם יותר מכל הקרבנות שבתורה, ומכל הזבחים שזבח שלמה לפני, שנאמר: 'כי טוב יום בחצרך מאלף בחרתי', ונאמר: 'אלף עולות יעלה שלמה'.

ומעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה מהלך בירושלים, ורבי יהושע היה מהלך אחריו, וראה את בית המקדש כשהוא חרב, אמר ר' יהושע, אוי לנו על בית המקדש שהוא חרב, שהיו מתכפרים בו עונותינו. אמר לו רבן יוחנן בן זכאי, בני אל ירע בעיניך, יש

המידות בימינו

"ברכני השם עד כה שזכיתי ובאתי לעכה ומצאתי שם ביד זקני הארץ מטבע כסף מפותח פתוחי חותם, מצדו האחד כעין מקל שקד ומצדו השני כעין צלוחית, ובשני הצדדים סביב כתב מפותח באר היטב. והראו הכתב לכותיים וקראוהו מיד, כי הוא כתב עברי אשר נשאר לכותיים כמו שמוזכר בסנהדרין, וקראו מן הצד האחד שקל השקלים, ומן הצד השני ירושלים הקדושה. ואומרים כי הצורות מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה, והצורה השני צנצנת המן. ושקלנו אותה בשלחנות ומשקלה עשרה כסף אסטרולינש, והם חצי האוקיא שהזכירה רבינו שלמה" (רש"י).

הסבר לכך ניתן למצוא בדבריו של התשב"ץ על פיו יתכן שהשקל אותו מצא הרמב"ן הוא השקל המקורי לפני הייסוף שעבר בתקופת בית שני. אך לאחר הייסוף עומד משקלו של השקל על המשקל שקבעו הרי"ף והרמב"ם.

בספר מידות ושעורי תורה הביא את שתי השיטות למידות ימינו, בהתאם לחישוב הבא:

שיטת הרי"ף והרמב"ם:

דינר זהב ערבי = דינר צורי (כסף) - 4.2 גרם. סלע (שקל) = 4 דינרים, 17 גרם.

מחצית השקל = 8.5 גר' כסף-18 ט בקירוב.

שיטת רש"י

דינר - 3.54 גר' (5/6 דינר זהב ערבי). סלע,

מחצית אונקיה קולוניה בקירוב = 14.16 גר',

מחצית שקל - 7.08 גר' כסף = 15 ט בקירוב.

יש להעיר שעל פי המנהג כיום שיעור מחצית השקל הוא 3 דרהם אותם מחשיבים כ 9.6 גר' כסף. נמצא ששיעור מחצית השקל עומד על 20.3 ט בקירוב

להלכה פסק השולחן ערוך כשיטת הרי"ף והרמב"ם שכתב (בפרק א' הלכות שקלים הל"ב הל"ג): "וכמה הוא משקל הסלע שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינוניות. הסלע ארבעה דינרין והדינר שש מעין, ומעה היא הנקראת בימי משה רבינו גרה, ומעה היא שני פונדיונין ופונדיון שני איסרין, ופרוטה אחת משמנה באיסר, נמצא משקל המעה והיא הגרה שש עשרה שעורות, ומשקל האיסר ארבע שעורות, ומשקל הפרוטה חצי שעורה".

ואכן כך הביא להלכה השו"ע (ח"מ סי' פ"ח ס"א): שיעור הפרוטה, משקל חצי שעורה של כסף נקי; ושיעור שתי מעין, משקל ל"ב שעורים כסף נקי.

ויש לתמוה כיצד פסק השולחן ערוך כנגד עדותו המפורשת של הרמב"ן שהעיד שמצא מחצית השקל התואמת את שיטתו של רש"י. שהרי הרמב"ן מעיד:

נכנסים, מאזינים, מבינים ונהנים.
הדף היומי בירושלמי

לקבלת השיעור במייל נא לשלוח כתובת מייל למס' 052-4636288

סוגיות מקבילות - על סדר הדף היומי בבבלי

שמא יאמר אדם הואיל והקנאה והתאוה והכבוד וכיוצא בהם, דרך רעה הם ומוציאים את האדם מן העולם. אפרוש מהם ביותר וכו' עד שלא יאכל בשר, ולא ישתה יין, ולא יישא אשה, ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש מלבוש נאה, אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהם, כגון כהני עכו"ם. גם זו דרך רעה היא, ואסור לילך בה. והמהלך בדרך זו נקרא חוטא.

אכן בטור ובשו"ע (או"ח סימן תקע"א) פסקו לגבי תענית יחיד, כמ"ד שאם ביכולתו לצער נפשו, אינו נקרא חוטא.

דברים חוצבים בעניין זה כתב הכוזרי (מאמר שני, סעיפים מ"ה, נ.):

"כללו של דבר שלשה הם יסודות עבודת האלוה על פי תורתנו, היראה, והאהבה, והשמחה, התקרב אל אלוקיך בכל אחת מאלה, ואכן בכניעתך בימי התענית לא תקרב אל האלוה יותר מאשר בשמחתך בשבתות וימים טובים אם שמחתך זו באה מתוך מחשבה וכונה, כי כשם שהתחנונים צריכים מחשבה וכונה, כך גם השמחה בדבר האלוה ובמצותו צריכה מחשבה וכונה למען תשמח במצווה עצמה, מתוך אהבתך למצווה עליה ותכיר מה מאד היטיב לך בה, וכאלו באת לביתו כקרוא אל שלחנו ומנעמיו, ותן שבח על כך בפיו ובלבך, ואם תעלה עליזותך במצוות אל מדרגת הזמר והריקוד, יהיו לך גם אלה עבודת האלוקים ואף על ידם תדבק בעניין האלוקי".

ה'טורי זהב' (או"ח סי' רכ"ח) הביא להלכה את דברי הירושלמי בסוגיין בשינוי לשון, והביא את טעם התשב"ץ שסיבת

בסוגייתנו במסכת קידושין (ע"ט:) למדנו במשנה, שאדם שיצא עם אשתו ממדינת הים, וחזר לאחר מספר שנים יחד עם אשתו וילדים הנלווים אליו. נאמן הוא ואשתו לומר אלו ילדיי. הגמרא בתלמוד בבלי הביאה שהמדובר שאותם ילדים כרוכים אחריה, ודבר זה מלמד אותנו כדבריהם שאכן אלו ילדיהם.

לעומת זאת התלמוד ירושלמי (קידושין פ"ד ה"ט) אינו מביא מגבלה זו, ומביא סברא שלא הובאה בבבלי. לדעת הירושלמי סברת הנאמנות של הבעל היא, כיון שיחזקה אין אישה שותקת על בני חברתה' כלומר ישנה חזקה שאישה לא הייתה שותקת לבעלה שמביא ילדים של אישה אחרת וטוען שהם ילדיה שלה.

ה'שערי תורה' (ח"ב הלכות חזקה כלל ו) ביאר שנחלקו הבבלי והירושלמי בגדר ההכרעה על פי החזקה. שלדעת הבבלי לא ניתן להכריע באופן כזה רק על פי חזקה זו, אלא צריך שגם הילדים יהיו כרוכים אחריה ובכך ניכר הדבר שאכן אלו הם ילדיה. אולם לדעת הירושלמי, די בחזקה זו בכדי שנכריע על פיה שאכן אלו הם ילדיה.

בסוגייתנו בדף פב. הביאה הגמרא: "אבא גוריין איש צדיין אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר ספן רועה וחנוני שאומנותן אומנות ליסטים רבי יהודה אומר משמו החמרין רובן רשעים והגמלין רובן כשרין הספנין רובן חסידים טוב שברופאים לגיהנם והכשר שבטבחים שותפו של עמלק. הירושלמי (קידושין פ"ד ה"א) הוסיף לרשימה זאת אף את מלאכת הספרות.

וביאר בטעם זה התוס' רא"ש, שהטעם לכך הוא מפני שמלאכת הספרות אין קצבה לשכרה, ופעמים שנוטל הספר יותר מן הראוי לו, ועל כן לדעת הירושלמי אין לאב ללמד מלאכה זו את בנו.

אולם מביא התוס' רא"ש בשם רבינו תם שיש להשמיט תיבה זו, כיון שאין זו מלאכה של לסטים, ואין טעם או חשש איסור להימנע מללמדה את בנו.

מסכת קידושין בירושלמי מסתיימת עם המימרא הבאה: ר' חזקיה ר' כהן בשם רב: עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראת עיניו ולא אכל. רבי אלעזר חשש להדא שמועתא (חשש לדין זה), ומצמיח ליה פריטין (היה חוסך ומקבץ פרוטות) ואכיל בהון מכל מילה (היה קונה בכסף זה מכל מיני דברי המאכל הקיימים) חדא בשתא (פעם בשנה). כך במשפט זה מסתיימת לה מסכת קידושין בירושלמי.

דברים אלו אמנם לא מובאים כאן בבבלי, אולם ידועים דברי הרמב"ם (פ"ג הל' דעות ה"א) שכתב:

"השיעור השבועי בירושלמי"

להזמנת שיעור אקטואלי מרתק בתלמוד הירושלמי

השיעורים נמסרים ממיטב מגידי השיעורים

מבית המדרש למגידי השיעורים

ניתן לפנות ל: 3785*

כיצד מסכת שקלים אותה אנו לומדים כעת נכנסה למחזור הלימוד בדף היומי בתלמוד הבבלי?

על פי דברי 'ספר יוחסין' (מאמר א) הייתה לפני בעלי התוספות גמרא בבלי גם על מסכת שקלים (וראה בהגהות הגר"מ שטראשון בבא בתרא ח, ב מה שהקשה על דבריו). אך ככל הנראה היא נעלמה ברבות השנים ובמקומה נספחה אל התלמוד בבלי מסכת שקלים מן הירושלמי (יש הטוענים שרבנן סבוראי - עורכיה האחרונים של הגמרא, הם שכבר צירפו את שקלים אל הבבלי ואכן בירושלמי שקלים שלפנינו יש שינויים גדולים בין נוסח הירושלמי הנדפס בדפוס הירושלמי לניוסח הירושלמי הנדפס בדפוס הירושלמי. עובדה נוספת הראויה לציון היא כי לראשונה שולבה מסכת שקלים מהתלמוד הירושלמי בתוך הש"ס הבבלי בהדפסת הש"ס בדפוסו של דניאל בומבורגי ויניציא רפ"ב שם נדפס גם התלמוד הירושלמי על מסכת הוריות בתוך הש"ס הבבלי, ואילו בדפוסים של הש"ס בבלי הקודמים לדפוס ויניציא, (כגון ספרד - פארא רנ"ז, שונצינו - פיזארו רמ"ד קושטא ר"פ וסלוניקי רפ"ב) לא נדפסה מסכת שקלים מהתלמוד הירושלמי בתוך התלמוד בבלי. אלא שבדפוסים המאוחרים יותר נהגו כולם כבדפוס ויניציא ושילבו את מסכת שקלים מהירושלמי בתלמוד הבבלי עד לדפוס ז'יטומיר ווילנא ובעקבותיהם בכל הדפוסים.

כיום במסגרת לימוד הדף היומי בתלמוד הבבלי כתקנתה של הכנסייה הגדולה הראשונה ביוזמתו של הגאון מהר"מ שפירא מלובלין, שולבה גם מסכת שקלים מהתלמוד הירושלמי.

אין לנו הסבר מדויק לסיבה לכך, וניתן לשער ששילובה של המסכת בין כרכי התלמוד בבלי, הפך אותה לחלק בלתי נפרד ממנו - אף בסדר הלימוד של הדף היומי.

וכ"ק אדמו"ר בעל ה"פני מנחם" מגור זצ"ל כתב "מסכת זו אף על פי שהיא מהתלמוד הירושלמי אבל נסתבב הדבר וכנסוה אל תוך ש"ס בבלי והרבה סוגיות בה הם בלולות מלשון שני התלמודים".

בענין זה ראוי לציין כי עד המחזור השמיני של לימוד ה"דף היומי" שהוחל בלימודו ביום ט"ו תמוז תשל"ה, כלל מחזור הלימוד של "דף היומי" בתלמוד בבלי 2702 דפים והוא כלל כאמור את מסכת שקלים מהתלמוד הירושלמי שהחזיקה בדפוסים שונים י"ג דפים. מאז מחזור זה העירו גדולי ישראל בזמנו, שמן הראוי לסדר את לימוד מסכת שקלים על פי הנדפס בדפוסים אחרים על פני כ"ב דפים ומאז מחזור הלימוד של "דף היומי" בתלמוד הבבלי הוא 2711 דפים.

ההקפדה לטעום מכל המינים זהו בכדי להרבות בברכות.

אלא שיש לתמוה על טעם זה, שהרי אכילת כמה מינים אינה ערובה לכך שירבה בברכות, שהרי אם אכל מין שברכתו אדמה, מה יועיל אכילת מינים נוספים שברכתם אדמה.

ישנו מנהג בקהילות הקדושות של חסידי צאנז וזידיטשוב, שלא לברך כלל שהחיינו על פירות מינים וכלים חדשים. האדמו"ר מצאנז בספרו שו"ת 'דברי יציב' מבאר מנהג זה שיסודו בהררי קודש, ומביא בכך את דברי הט"ז שפסק את הירושלמי בסוף קידושין, ותמה על השולחן ערוך שלא פסק את דברי הירושלמי הללו שאין עליהם חולק בבבלי.

ה'דברי יציב' מביא את מחלוקת מפרשי הירושלמי שנחלקו בביאור הדברים. לדעת ה'פני משה' החיוב לאכול מכל מיני וסוגי הפירות, זהו בכדי שלא להצטער ולהסתגף במניעת הנאה ממה שברא הקב"ה בעולם. אולם לדעת ה'קרנן העדה' הסיבה היא בכדי שיוכל לברך שהחיינו. ונמצא שלדעתו ברכת שהחיינו הינה חובה.

לעומת דעת הירושלמי שברכת שהחיינו היא חובה, דעת הבבלי שברכת שהחיינו הינה רשות. כך מדייק הבית יוסף (סי' רכה) והשילטי גיבורים מהסוגיא במסכת עירובין (מ:), ובכך נמצא שנחלקו הבבלי והירושלמי בעניין זה.

אלא שהעירו בבית מדרשנו כיצד ניתן לבאר את דברי הירושלמי שהחובה להרבות במיני פירות משום החובה לברך שהחיינו, והלא משמע שהיה אוכל פעם בשנה את מיני הפירות, וכיצד בירך כמה פעמים ברכת שהחיינו.

ובאמת שהחזון עובדיה (הלכות ט"ו בשבט עמ' תמה) מביא את שיטת ה'אשל אברהם' (אפנהיים, סי' רכה סק"א) שאדם שיש לפניו כמה מיני פירות חדשים, יברך על כל מין ומין שהחיינו. אלת שזוהי דעה שחלוקים עליה רבים מהפוסקים הסבורים שברכת שהחיינו אחת פוטרת את כל המינים. וייתכן שה'קרנן העדה' סבור כדעה זו.

"השיעור היומי"

ניתן לקבל בכל יום את השיעור בדף הירושלמי במייל או בוואצאפ.

נא לשלוח את כתובת המייל או המספר נייד.
ל: 052-4636288

עורך: ראש בית המדרש הרב ישראל מאיר ריאני שליט"א
חברי המערכת: הרב מאיר וולברשטיין | הרב מרדכי הרבסט | הרב נפתלי וסרמן